

Olulised mõisted pankrotimenetluses

Merike Varusk

Harju Maakohtu kohtunik

Artikli eelmises osas käsitlesin pankrotimenetluse üht olulisemat mõistet – maksejõuetust. Selles osas püüan seletada teisi pankrotimenetluse seisukohalt olulisi mõisteid.

Pankrotiavalduse esitaja

Isiku maksejõuetuse korral võib esitada kohtule pankrotiavalduse. Pankrotiavalduse esitajaks on üldjuhul kas **pankrotivõlausaldaja (võlausaldaja)** või **pankrotivõlgnik (võlgnik)**.^[1] Pankrotivõlgnikuks võib olla iga füüsiline või juriidiline isik. Pankrotivõlgnikuks ei või olla riik, kohalik omavalitsus^[2] ega ka näiteks haigekassa^[3] või tagatisfond.^[4] Pankrotivõlausaldaja on isik, kellel on võlgniku vastu varaline nõue, mis on tekkinud enne pankroti väljakuulutamist.^[5] Seadus näeb ette ka erandeid, millal pankrotiavalduse võib esitada muu isik kui võlgnik või võlausaldaja. Näiteks võib seda võlgniku surma korral teha tema vara suhtes võlgniku pärija, testamenditäitja või pärandi hooldaja,^[6] krediidasutuse maksejõuetuse korral aga võib pankrotiavalduse esitada finantsinspektsioon.^[7]

Võlausaldaja võib esitada avalduse võlgniku pankroti väljakuulutamiseks, võlgnik võib esitada avalduse enda pankroti väljakuulutamiseks. Kui füüsilisest isikust võlgniku maksejõuetuse korral ei ole pankrotiavalduse esitamise kohustust isikule endale otseselt kohustuslikuks tehtud, siis juriidilisest isikust võlgniku püsiva maksejõuetuse korral peavad pankrotiavalduse esitama juhatuse või seda asendava organi liikmed või likvideerija.^[8] Pankrotiavaldus tuleb kohtule esitada eelnimetatud juhul viivitamatult, kuid kindlasti kahekümne päeva jooksul äriühingu maksejõuetuse ilmnemisest.^[9] Juriidilisest isikust võlgniku nimel võib pankrotiavalduse esitada juhatuse või seda asendava juhtorgani iga liige ka siis, kui tal ei ole õigust juriidilist isikut üksinda esindada. Täisühingu osanik või usaldusühingu täisosanik võib pankrotiavalduse esitada ka siis, kui tal ei ole õigust ühingut esindada või tal ei ole õigust ühingut üksinda esindada.^[10] Pankrotiavalduse esitamise võimalus on antud ka piiratud esindusõigusega isikutele seetõttu, et pankrotiavalduse esitamise kohustuse täitmata jätmine on süütegu, mille eest võidakse karistada rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.^[11]

Olenemata sellest, kas pankrotiavalduse esitab võlgnik või võlausaldaja, peab pankrotiavalduse esitaja võlgniku maksejõuetuse põhistama.^[12] Sageli ei teata, mis on **maksejõuetuse põhistamine**. Maksejõuetuse põhistamine on võlgniku maksejõuetust kinnitavate eluliste asjaolude väljatoomine ja tõendamine. Võlgnikul tuleb maksejõuetuse põhistamiseks lisada pankrotiavaldusele selgitus maksejõuetuse põhjuste kohta ja võlanimekiri, milles märgitakse võlgniku võlausaldajad ja nende nõuded, samuti andmed võlgniku vara kohta.^[13] Ka võlausaldaja peab pankrotiavalduse esitamisel põhistama võlgniku maksejõuetuse. Lisaks võlgniku maksejõuetust põhistavatele muudele asjaoludele (**üldalused**) tuleb võlausaldajal pankrotiavalduse esitamisel tuua välja ka vähemalt üks seaduses toodud maksejõuetust põhistav asjaolu (**erialus**). Need võivad olla järgmised:

- kui võlgnik ei ole täitnud oma kohustust kolmekümne päeva jooksul pärast kohustuse sissenõutavaks muutumist ja võlausaldaja on teda kirjalikult hoiatanud kavatsusest esitada pankrotiavaldus (**pankrotihoiatus**), kuid võlgnik ei ole seejärel oma kohustust täitnud kümne päeva jooksul;

- kui võlgniku suhtes toimivas täitemenetluses ei ole kolme kuu jooksul vara puudumise tõttu saadud nõuet rahuldada või kui täitemenetluses ilmneb, et võlgnikul ei jätku vara kõigi kohustuste täitmiseks;
- kui võlgnik hävitab, peidab või raiskab oma vara või teeb raskeid juhtimisvigu, mille tagajärjel ta on muutunud maksejõuetuks, või on muul viisil tahtlikult põhjustanud oma maksejõuetuse;
- kui võlgnik teatab võlausaldajale, kohtule või avalikkusele, et ta ei suuda oma kohustusi täita;
- kui võlgnik on Eestist lahkunud või varjab end eesmärgiga hoiduda oma kohustuste täitmisest.[\[14\]](#)

Tavaliselt tugineb võlausaldaja võlgniku maksejõuetuse põhistamisel nimetatud asjaolude hulgast sellele, et võlausaldaja on teinud võlgnikule pankrotihoiatuse, kuid võlgnik ei ole sellele vaatamata kohustust kümne päeva jooksul täitnud. Võlausaldaja peab arvestama sellega, et kui võlgnik ei tunnista pankrotihoiatuse kättesaamist, siis tuleb võlausaldajal endal seda tõendada. Tihti annavad võlausaldajad võlgnikule pankrotihoiatuse üle allkirja vastu. Kui pankrotihoiatuse on üle antud õigustatud isikule, ei ole pankrotihoiatuse kätteandmises kahtlust.

Problemaatilisem on saata pankrotihoiatuse posti teel. Kui võlausaldajal ei ole vaidluse tekkides esitada tõendit, mis kinnitab pankrotihoiatuse kättetoimetamist võlgnikule, jäetakse pankrotiavaldus rahuldamata, sest võlausaldaja ei ole võlgniku maksejõuetust põhistanud.

Mõnikord on võlausaldajad tuginenud asjaolule, et täitemenetluses ei ole kolme kuu jooksul võlgniku vara puudumise tõttu saadud nõuet rahuldada või on täitemenetluses ilmnenu, et võlgnikul ei jätku vara kõigi kohustuste täitmiseks. Pankrotiseaduses esitatud võlgniku maksejõuetust põhistavaid muid asjaolusid praktikas peaaegu ei kasutata.

Lisaks maksejõuetuse põhistamisele tuleb võlausaldajal esitada tõendid oma nõude suuruse, aluse ja täitmise tähtaja kohta.[\[15\]](#)

Pankrotimenetluse algatamine ja pankroti väljakuulutamise

Pärast pankrotiavalduse esitamist otsustab kohus, kas võtta see menetlusse[\[16\]](#) või menetlemisest keelduda.[\[17\]](#) Pankrotiavalduse menetlusse võtmisest keeldumise aluseks võib olla asjaolu, et võlausaldaja pankrotiavaldusest ei selgu, kas avalduse esitajal on nõue võlgniku vastu või ei ole võlausaldaja põhistanud pankrotiavalduses võlgniku maksejõuetust või esinevad muud tsiviilkohtumenetluse seadustikus sätestatud alused (näiteks tasumata on riigilõiv). Kui pankrotiavalduse menetlusse võtmisest pole alust keelduda, võtab kohus selle määrusega menetlusse. Võlgniku pankrotiavalduse puhul algatab kohus pankrotimenetluse kohe.[\[18\]](#) Võlausaldaja pankrotiavalduse puhul määrab kohus eelistungi, kus otsustatakse pankrotimenetlus algatamise üle.[\[19\]](#) Võlgniku pankrotiavalduse puhul algatatakse pankrotimenetlus kohe seetõttu, et avalduse on esitanud võlgnik ise ning kuna ta on oma maksejõuetust põhistanud, pole alust arvata, et pankrotimenetluse algatamisega rikutaks tema õigusi. Teine olukord on võlausaldaja pankrotiavalduse puhul. Seadusandja on pannud kohtule kohustuse pidada võlgniku kaitseks eelistungi, kus selgitatakse välja pankrotimenetluse algatamisega seonduvad asjaolud. Eelistungil selgitab kohus, kas võlausaldajal on nõue võlgniku vastu. Seal on võlgnikul võimalus võlausaldaja nõuded vaidlustada või tõendada, et ta ei ole maksejõuetu. Kui võlausaldaja nõue ei ole selge või kui võlgnik ei ole maksejõuetu, siis kohus

pankrotimenetlust ei algata. Kui aga võlausaldaja nõue on selge ja tõendatud ning võlgniku maksejõuetus põhistatud, algatab kohus pankrotimenetluse ja määrab ajutise pankrotihalduri.

Pankrotimenetluse algatamise puhul on tähtis teada, et kohus võib kohustada pankrotiavalduse esitanud võlausaldajat maksma ajutise pankrotihalduri tasu ning kulutuste katteks kohtu deposiiti kohtu määratud rahasumma, kui on alust eeldada, et pankrotivarast vahendeid ei jätku.^[20] Praegu on kohtute poolt deposiiti nõutava summa suurus ca 25 000 krooni. Kui võlausaldaja ettenähtud summat tähtajaks kohtu deposiiti ei maksa, siis kohus pankrotimenetlust ei algata.^[21]

Pankrotimenetluse algatamise korral nimetab kohus ajutise pankrotihalduri.^[22] Samuti määrab kohus kindlaks kohtuistungil toimumise aja. Pankrotimenetluse algatamisel peatab kohus võlgniku vara suhtes toimuva täitemenetluse^[23] ja võib keelata võlgnikul oma vara ajutise pankrotihalduri nõusolekuta käsutada.^[24] Seda nimetatakse **käsuskeeluks**. Käsuskeelu teeb kohus avalikult teatavaks Ametlikes Teadaannetes.^[25] Käsuskeelu korral ei tohi võlgnik oma vara võõrandada ega ajutise pankrotihalduri nõusolekuta koormata. Näiteks ei või äriühing käsuskeelu korral ilma ajutise pankrotihalduri nõusolekuta teha oma igapäevaseid toiminguid, sh maksta tasumisele kuuluvaid arveid.

Lisaks eespool mainitule võib kohus pankrotimenetluse algatamisel kasutada ka muid **pankrotiavalduse tagamise abinõusid** (analoogselt hagi tagamisega), samuti kohaldada võlgniku suhtes elukohast lahkumise keeldu, võlgniku sundtoomist või aresti.^[26] Juriidilisest isikust võlgniku korral võidakse elukohast lahkumise keeldu või aresti kohaldada juhtorgani liikme, likvideerija, täisühingu osaniku, usaldusühingu juhtimisõigusega täisosaniku, prokuristi ja raamatupidamise eest vastutava isiku suhtes. Elukohast lahkumise keeldu võib kohaldada ka vähemalt 1/10 suurust osalust omava osaniku või aktsionäri suhtes.^[27]

Kohtu nimetatud ajutist pankrotihaldurit aetakse tihti segamini pankrotihalduriga. Kuigi nimetused on sarnased, on tegemist erisuguse pädevusega. Ajutise pankrotihalduri nimetab kohus isikute hulgast, kellel on pankrotihaldurina tegutsemise õigus, s.t tegemist peab olema füüsilise isikuga, kellele on antud pankrotihaldurina tegutsemise õigus justiitsministri moodustatud pankrotihaldurite eksamikomisjoni poolt või vandeadvokaadi või vandeadvokaadi vanemabiga. Samuti peab sellel isikul olema kehtiv vastutuskindlustuse leping^[28]. **Ajutine pankrotihaldur** on isik, kelle kohus nimetab ametisse konkreetsete toimingute tegemiseks. Erinevalt pankrotihaldurist pole tal võlgniku esindamise õigust. Ajutisel pankrotihalduril on võlgniku kontrollimise õigus, teda võib nimetada võlgniku kohtu poolt nimetatud kontrollorganiks. Pankrotihaldur on aga võlgniku seaduslik esindaja ja juriidilisest isikust võlgniku juhtimisorgan.

Ajutise pankrotihalduri ülesanne on selgitada välja võlgniku vara, sh võlgniku kohustused, ning kontrollida, kas võlgniku vara katab pankrotimenetluse kulud; anda hinnang võlgniku varalisele seisundile ja maksejõulisusele, samuti võlgniku ettevõtte tegevuse jätkamise ja juriidilisest isikust võlgniku tervendamise väljavaadetele; tagada võlgniku vara säilimine ning anda käsuskeelu korral võlgnikule nõusolek vara käsutamiseks või see keelata. Lisaks nimetatule täidab ajutine pankrotihaldur muid ülesandeid, mida kohus on talle pankrotimenetluses andnud. Selleks et ajutine pankrotihaldur saaks nimetatud ülesandeid täita, on tal õigus saada võlgnikult vajalikku teavet ja dokumente, eelkõige võlgniku vara ja kohustuste kohta; viibida võlgniku valduses oleval maatükil ja majandus- või kutsetegevuseks kasutatavates ruumides; viibida

füüsilisest isikust võlgniku eluruumis; saada riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuselt, krediidasutuselt või muult isikult teavet ja dokumente, mis on vajalikud võlgniku varalise seisundi väljaselgitamiseks; saada raamatupidamiskohustuslasest võlgnikult eelmise majandusaasta aruanne koos ülevaatega võlgniku finantsseisundi, majandustulemuste ja rahavoogude kohta. Kogutud andmete põhjal koostab ajutine pankrotihaldur aruande ja arvamuse võlgniku maksejõuetuse tekkimise põhjuste kohta. Arvamuses tuleb märkida sedagi, kas võlgniku maksejõuetuse põhjuseks on kuriteo tunnustega tegu, raske juhtimisviga või muu asjaolu.[\[29\]](#)

Ajutisel pankrotihalduril on õigus saada oma ülesannete täitmise eest tasu ning nõuda selleks tehtud kulutuste hüvitamist.[\[30\]](#) Ajutise pankrotihalduri tasu maksmise korra on määranud justiitsminister.[\[31\]](#) Tasu suuruse määrab kohus, arvestades kehtestatud piirmäärasid.

Kui ajutine pankrotihaldur tekitab oma kohustuste rikkumisega võlgnikule või võlausaldajale kahju, kannab ta selle eest vastutust.[\[32\]](#)

Pankrotimenetluse algatamisel määrab kohus kohtuistungi aja ja kuulab ära menetlusosaliste, s.o võlausaldaja ja võlgniku seisukohad olulistes küsimustes. Samas kuulab kohus ära ka ajutise pankrotihalduri arvamuse. Vajaduse korral selgitab kohus omal algatusel välja pankrotimenetluse seisukohast tähtsust omavad asjaolud.[\[33\]](#) Kohus lahkub istungilt, et teha pankrotiavalduse kohta lahend. See tähendab, et kohus võib jätta pankrotiavalduse rahuldamata või kuulutada välja võlgniku pankroti. Kuid kohus võib teha ka määruse, millega raugetab pankrotimenetluse pankrotti välja kuulutamata (**pankrotimenetlus raugab**). Kui pankrotiavalduse esitanud võlausaldaja ei ilmu kohtuistungile, võib kohus jätta avalduse läbi vaatamata.[\[34\]](#)

Praktikas on juhtumeid, kus selgub, et võlgnikul puudub vara, et pankrotimenetlus läbi viia. Sel juhul on võlgnikul, võlausaldajal või muul isikul õigus maksta raha kohtu deposiiti pankrotimenetluse kulude katteks. Deposiiti makstava summa suuruse määrab kohus ja see on oleneb konkreetse pankrotimenetluse iseärasustest. Võlausaldajal tuleks kaaluda raha deposiiti maksmist siis, kui on ilmne, et võlgniku vara on võimalik pankrotivarasse tagasi nõuda (näiteks on võlgnik oma vara enne pankrotimenetlust ära kinkinud vms). Kui mõni nimetatud isikutest maksab raha pankrotimenetluse kulude katteks, siis on kohtul alust kuulutada välja võlgniku pankrot, kui aga võlgnikul ei ole vara ja pankrotimenetluse kulude katteks raha kohtu deposiiti ei maksta, raugetab kohus pankrotimenetluse võlgniku maksejõuetusele vaatamata.

Pankrotimenetluse raugemine menetluse selles etapis tähendab seda, et kohus lõpetab võlgniku pankrotimenetluse pankrotti välja kuulutamata. Juriidilise isiku pankrotimenetluse raugemisel lõpetatakse ka juriidiline isik.[\[35\]](#) Kuigi võlausaldaja leiab tihti, et pole mõtet pankrotimenetluse kulude katteks raha maksta ja et kahju hüvitamise nõuet on võimalik esitada pankrotistunud äriühingu juhatuse liikme vastu, tuleb tal arvestada kohtu seisukohta, et juhatuse liikme vastu ei ole võimalik kahju hüvitamise nõuet esitada pärast seda, kui pankrotimenetluses ei ole äriühingu varast selleks piisavalt vahendeid olnud. Kui aga pankrotimenetlus on raugenud ja vara tagasivõitmise nõuded on jäänud realiseerimata, ei ole alust juhatuse liikme vastu nõuet esitada.

Praktikas pole harvad niisugused juhtumid, kus pankrotimenetluse algatamist seostatakse pankroti väljakuulutamisega. Sellest tulenevalt võib saada kahjustada selle isiku maine, kelle suhtes pankrotimenetlus on algatatud. Tegelikult ei tähenda pankrotimenetluse algatamine veel

pankroti väljakuulutamist. Tegemist on ju ajutise pankrotimenetlusega, mille käigus ajutine pankrotihaldur selgitab välja isiku maksevõimelisuse. Alles pärast seda on kohtul võimalik pankroti väljakuulutamise üle otsustada. Et pankrotimenetluse algatamist seostatakse tihti pankroti väljakuulutamise ja see on kaasa toonud äripartnerite usaldamatuse ja tekitanud asjaosalisele ka materiaalselt kahju, kaalutakse nüüd pankrotiseaduse muutmise käigus seaduses sätestatud pankrotimenetluse algatamine oma praegusel kujul seadusest välja jätta.^[36] Seda on võimalik teha ka teiste maade kogemustele toetudes.

Nii pankrotimenetluse raugemise määrukses kui ka pankrotiotsuses tuleb kohtul lahendada peaaegu samad ülesanded. Võlausaldaja pankrotiavalduse puhul otsustab kohus võlausaldaja nõude selguse üle. Kui võlausaldaja nõue on selge (nõue on tõendatud ja võlgnik ei ole sellele põhjendatud vastuväiteid esitanud), on kohtul alust hinnata võlgniku maksejõuetust. Kui võlausaldaja nõue ei ole selge (ta ei ole seda nõuetekohaselt tõendanud või on võlgnik esitanud nõudele vastuväiteid, mistõttu vaidlus nõude üle tuleb lahendada väljaspool pankrotimenetlust), siis jätab kohus pankrotiavalduse rahuldamata. Kuigi nimetatud asjaolud tuleks välja selgitada enne pankrotimenetluse algatamist, ei ole harvad juhtumid, kus pärast pankrotimenetluse algatamist ilmnevad seigad, mis muudavad nõude ebaselgeks. Lisaks eelnimetatule tuleb kohtul oma lahendis hinnata maksejõuetuse tekkimise põhjusi ning seda, kas võlgniku pankrotimenetluses esineb vara tagasivõitmise või -nõudmise võimalusi. Kohtul tuleb välja selgitada seegi, kas võlgniku maksejõuetuse põhjuseks on raske juhtimisviga või kuriteo tunnusega tegu.

Kui on selgunud, et võlgnikul pole menetluskulude katteks raha ja seda ei ole ka kohtu deposiiti makstud, raugetab kohus pankrotimenetluse. Kui aga võlgnikul on menetluskulude katteks piisavalt vara või kui raha on kohtu deposiiti makstud, teeb kohus otsuse, millega kuulutab võlgniku pankroti välja (**pankrotiotsus**). Pankrotiotsuses märgib kohus pankroti väljakuulutamise kuupäeva ja kellaaja ja nimetab pankrotihalduri. Samuti määrab kohus võlausaldajate esimese üldkoosoleku aja ja koha ning teeb võlausaldajatele ettepaneku esitada oma nõuded pankroti menetlemiseks. Pankroti väljakuulutamise kohta avaldab kohus teate Ametlikes Teadaannetes.

Pankrotimenetluse organid

Pankrotimenetluse organid on pankrotihaldur, pankrotitoimkond, võlausaldajate üldkoosolek ja kohus.

Pankrotihaldur nimetatakse pankroti väljakuulutamise korral kohtu otsusega pankrotimenetluse läbiviijaks Võlausaldajate esimesel üldkoosolekul otsustavad võlausaldajad kohtuotsusega (pankrotiotsusega) nimetatud pankrotihalduri kinnitamise. Kui üldkoosolek otsustab, et ei kinnita kohtu määratud pankrotihaldurit, valivad võlausaldajad uue pankrotihalduri, kelle kinnitamise otsustab kohus.^[37] Kui kohus leiab, et võlausaldajate valitud isikut pankrotimenetluses pankrotihalduriks kinnitada ei saa, nimetab ta uue pankrotihalduri, keda seekord ei ole vaja võlausaldajate üldkoosolekul kinnitada.

Pankrotihalduri nimetamisel tuleb jälgida, et nimetatav isik vastaks seaduses ettenähtud nõuetele. Isikud, kellel on pankrotihaldurina tegutsemise õigus, on kantud pankrotihaldurite registrisse.^[38] Pankrotihalduriks võib olla kas füüsiline isik, kellele justiitsministri moodustatud pankrotihaldurite eksamikomisjon on andnud pankrotihaldurina tegutsemise õiguse, või vandeadvokaat või vandeadvokaadi vanemabi.^[39] Pankrotihalduril peab olema

kohtu ja võlausaldajate usaldus, samas peab ta olema sõltumatu nii võlausaldajast kui ka võlgnikust. Pankrotihaldur ei tohi olla kohtu töötaja ega pankrotiasja menetleva kohtuniku lähikondne (sugulane, abikaasa vm). Pankrotihalduril, kelle kohus nimetab menetluse läbiviijaks, peab olema sõlmitud kindlustusandjaga vastutuskindlustusleping.^[40] Pankrotihaldur vastutab oma tegevusega tekitatud kahju eest ja kindlustusleping tulebki sõlmida selleks, et oleks tagatud pankrotihalduri poolt pankrotimenetluses tekitatud kahju hüvitamine. Kindlustussumma alampiir on vähemalt üks miljon krooni. Seni ei ole pankrotihaldurid oma tegevusega sellist kahju põhjustanud, mis annaks alust kindlustussumma väljamaksmiseks.

Üldjuhul nimetab kohus pankrotimenetluse läbiviijaks ühe pankrotihalduri, suuremate ja keerulisemate pankrotimenetluste läbiviijaiks võib kohus nimetada mitu pankrotihaldurit. Pankrotihaldur on võlgniku seaduslik esindaja. Mitme pankrotihalduri nimetamise korral esindavad nad võlgnikku ühiselt, kui kohus ei ole ette näinud teisiti.

Pankrotihaldur teeb võlgniku nimel pankrotivaraga seonduvaid tehinguid ja muid toiminguid, mis on vajalikud pankrotimenetluse eesmärgi saavutamiseks ja pankrotihalduri ülesannete täitmiseks. Juriidilisest isikust võlgniku puhul esindab pankrotihaldur võlgnikku kõigis tehingutes ja õigustoimingutes. Pankrotihaldur on juriidilisest isikust võlgniku juhtimis- ja kontrollorganiks. Pankrotihaldur esindab võlgnikku ka pankrotivaraga seotud kohtuvaidlustes.^[41]

Pankrotihalduri ülesanne on kaitsta kõigi võlausaldajate ja võlgniku õigusi ja huve ning tagada, et pankrotimenetlus oleks läbi viidud korralikule ja ausale pankrotihaldurile omase hoolega ning seaduslikult, majanduslikult otstarbekalt ja kiiresti.^[42] Nimetatud ülesannete täitmiseks tuleb pankrotihalduril korraldada pankrotivara moodustamine ning seda valitseda, selgitada välja võlausaldajate nõuded ning korraldada nende rahuldamine pankrotivara arvelt. Kui tekib vajadus võlgniku majandustegevuse jätkamiseks, peab sellegi korraldama pankrotihaldur. Kui aga otsustatakse, et juriidilisest isikust võlgniku majandustegevust ei jätkata, et ettevõtte tegevus tuleb lõpetada, teostab võlgniku likvideerimise samuti pankrotihaldur. Praktikas on väga vähe pankrotimenetlusi, kus võlgniku majandustegevuse jätkamine on võimalik, enamikus pankrotimenetlustes on enne pankroti väljakuulutamist võlgniku majandustegevus ammu lõppenud ning puuduvad vahendid ja vajadus majandustegevuse jätkamiseks. Pankrotihalduri ülesanne on anda teavet võlausaldajatele ja võlgnikule. Ta on aruandekohustuslik ka kohtu ees.

Pankrotihalduril on õigus saada oma ülesannete täitmise eest tasu. Peale tasu on tal õigus nõuda oma kohustuste täitmiseks tehtud vajalike kulutuste hüvitamist.^[43] Pankrotihalduri tasu määrab kohus pankrotimenetluse lõpetamisel. Pankrotihalduri taotlusel võib kohus määrata talle esialgse tasu, mis hiljem saadava tasuga tasaarvestatakse. Pankrotihalduri tasu arvestatakse pankrotihalduri tegevuse tulemusel pankrotivarasse laekunud ja pankrotivara hulka arvatud rahast. Pankrotihalduri tasu määrad ja hüvitamisele kuuluvate kulutuste arvestamise korra on määranud justiitsminister.^[44]

Lisaks kohtupoolele järelevalvele teostab pankrotihaldurite üle järelevalvet ka justiitsministeerium.^[45] Vandeadvokaatidest ja vandeadvokaadi vanemabidest pankrotihalduri üle teostab järelevalvet advokatuur.^[46] Kui pankrotihaldur on oma kohustusi oluliselt või korduvalt rikkunud, võib kohus ta vabastada ning justiitsminister võib temalt järelevalve teostamise korras pankrotihaldurina tegutsemise õiguse kuni viieks aastaks ära võtta.^[47] Ka

advokatuuril on õigus teostada järelevalvet advokaadist pankrotihalduri tegevuse üle. Kohustuste rikkumise korral võib aukohus advokaadist pankrotihaldurit distsiplinaarkorras karistada. Raskeimaks karistuseks võib olla advokatuurist väljaheitmine.[\[48\]](#)

Pankrotihalduri tegevuse üle valvab ka **pankrotitoimkond**, kes kontrollib, kas pankrotihaldur tegutseb otstarbekalt ja kooskõlas seadusega.[\[49\]](#) Et seda ülesannet täita, tuleb pankrotitoimkonnal jälgida võlgniku majandustegevust ning olla kursis võlgniku raamatupidamise ja finantsolukorraga. Ühtlasi kaitseb ta ka võlausaldajate huve. Andmed võlgniku pankrotitoimkonna liikmete kohta kantakse äriregistrisse või mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrisse.

Pankrotitoimkonna liikmeks võib olla teovõimeline füüsiline isik. Pankrotitoimkonna liikmete arvu otsustab võlausaldajate üldkoosolek. Pankrotitoimkonnas peab olema 3–7 liiget. Toimkonna liikmed valivad endi hulgast esimehe. Pankrotitoimkonda ei tohi kuuluda võlgniku lähikondne, pankrotihaldur ega kohtunik. Kui võlausaldajaid on vähem kui viis, võib võlausaldajate üldkoosoleku otsuse alusel pankrotitoimkonna moodustamata jätta. Sel juhul täidab pankrotitoimkonna ülesandeid võlausaldajate üldkoosolek.

Oluline on, et pankrotitoimkonda kuuluksid nii väiksemate kui ka suuremate nõuetega võlausaldajate esindajad.[\[50\]](#) Sel viisil on võimalik tagada, et pankrotitoimkond ei võta vastu pankrotimenetluse seisukohast olulisi otsuseid, mis on väiksemate võlausaldajate huvidega vastuolus. Näiteks võib pankrotitoimkond otsustada, et pankrotihalduri esindaja tasu makstakse pankrotivara arvelt, või otsustada muu pankrotimenetluse seisukohast erilise tähtsusega tehingu tegemise, näiteks laenu võtmise.[\[51\]](#)

Pankrotitoimkonna liikmed vastutavad oma kohustuste rikkumisega tekitatud süülise kahju eest solidaarselt. Pankrotitoimkonna liikme võib vabastada kohus või võlausaldajate üldkoosolek.

Võlausaldajate üldkoosolekul osalevad konkreetse pankrotimenetluse võlausaldajad. Isikud, kes ei ole konkreetse pankrotimenetluse võlausaldajad, ei või olla võlausaldajate üldkoosoleku liikmed, küll aga võib seal võlausaldaja esindajana osaleda selleks volitatud isik. Võlausaldajate üldkoosolekul võivad osaleda ka pankrotivõlgnik ning üldkoosolekule kutsutud või lubatud isikud. Võlausaldajate üldkoosolekuid juhatab pankrotihaldur. Võlausaldajate esimesel üldkoosolekul osaleb ka pankrotimenetluse üle järelevalvet teostav kohtunik. Teistel võlausaldajate üldkoosolekutel osaleb kohtunik siis, kui on alust arvata, et võib tekkida vaidlus häälte arvu määramise üle.[\[52\]](#)

Võlausaldajate üldkoosoleku ainupädevuses on peale pankrotihalduri kinnitamise ja pankrotitoimkonna valimise ka võlgniku ettevõtte tegevuse jätkamise või lõpetamise otsustamine, juriidilisest isikust võlgniku lõpetamise otsustamine, kompromissi tegemine, seaduses ettenähtud ulatuses pankrotivara müügiga seonduva otsustamine, nõuete kaitsmine, pankrotihalduri tegevuse peale esitatud kaebuste lahendamine, pankrotitoimkonna liikmete tasustamise otsustamine ning muude seadusega võlausaldajate üldkoosoleku pädevusse antud küsimuste lahendamine.[\[53\]](#)

Võlausaldajate esimesel üldkoosolekul võetakse vastu pankrotimenetluse seisukohast olulised otsused:[\[54\]](#) valitakse pankrotitoimkond, otsustatakse kohtu nimetatud pankrotitoimkonna kinnitamine, võlgniku ettevõtte tegevuse jätkamine või lõpetamine ning juriidilisest isikust võlgniku lõpetamine. Võlausaldajad võivad esimesel üldkoosolekul arutada ka teisi üldkoosoleku

pädevusse kuuluvaid küsimusi. Kui ükski võlausaldaja võlausaldajate esimesele üldkoosolekule ei ilmu, otsustab eelnimetatud küsimused pankrotihaldur.

Võlausaldajate esimese üldkoosoleku toimumise aja määrab kohus pankrotiotsuses ning teade selle kohta avaldatakse Ametlikes Teadaannetes. Ülejäänud võlausaldajate üldkoosolekud kutsub kokku pankrotihaldur seaduses ettenähtud juhtudel või omal äranägemisel. Pankrotihaldur on kohustatud võlausaldajate üldkoosoleku kokku kutsuma, kui seda nõuab pankrotitoimkond või seaduses ettenähtud tingimustele vastav võlausaldaja.^[55] Nimetatud juhtudel tuleb pankrotihalduril võlausaldajate üldkoosolek kokku kutsuda neljateistkümne päeva jooksul. Kui pankrotihaldur seda ei tee, võivad koosoleku kokku kutsuda pankrotitoimkond või võlausaldajad ise. Kui pankrotihaldur kutsub võlausaldajate üldkoosoleku kokku, avaldab ta koosoleku toimumise aja, koha ja päevakorra kohta teate Ametlikes Teadaannetes. Teadet ei ole vaja avaldada, kui kõigile võlausaldajatele on üldkoosoleku toimumisest teatatud muul viisil.

Võlausaldajate üldkoosoleku otsused võetakse vastu koosolekul osalevate võlausaldajate lihthäälteenamusega. Häälte arvu kindlaksmääramisel lähtutakse tavaliselt põhimõttest, et iga 1000 krooni annab ühe hääle. Näiteks kui võlausaldajal on 10 000 krooni suurune nõue, määratakse talle 10 häält. Võlausaldaja häälte arv sõltub pankrotimenetluses tunnustatud nõude suurusel. Enne nõude tunnustamist määrab võlausaldajate häälte arvu pankrotihaldur ja tema määratud häälte arvu kinnitab kohus. Kui võlausaldaja temale pankrotihalduri poolt määratud häälte arvuga ei nõustu või on võlausaldajale määratud häälte arvu vaidlustanud teine võlausaldaja, määrab võlausaldaja häälte arvu üldkoosolekul osalev kohtunik. Üldjuhul määratakse enne nõuete tunnustamist võlausaldaja häälte arv kindlaks võlausaldajate esimesel üldkoosolekul. Selleks peab võlausaldaja esitama pankrotihaldurile vähemalt kolm tööpäeva enne võlausaldajate üldkoosoleku toimumist oma nõuet tõendavad dokumendid. Kui võlausaldaja sellest tähtajast kinni ei pea, siis talle hääli ei määrata ja võlausaldajal ei ole võimalik võlausaldajate üldkoosolekul otsuste vastuvõtmisel osaleda.

Võlausaldajate üldkoosoleku otsuseid on õigus vaidlustada seaduses ettenähtud korras.

Kohus kui pankrotimenetluse organ teostab järelevalvet pankrotimenetluse seaduslikkuse üle. Selle ülesande täitmiseks peab kohus võtma omal algatusel meetmeid selgitamiseks välja, millised on pankrotimenetluse seisukohast tähtsust omavad asjaolud, ja korraldama vajalike tõendite kogumise.^[56] Kohus teostab ka järelevalvet pankrotihalduri tegevuse üle. Järelevalve teostamise käigus on tal õigus igal ajal nõuda pankrotihaldurilt teavet pankrotimenetluse käigu ja pankrotihalduri tegevuse kohta.^[57] Kui kohus tuvastab, et pankrotihaldur ei ole täitnud oma kohustusi, võib ta pankrotihaldurit trahvida kuni 100 000 krooni suuruse summa ulatuses või vabastada ta pankrotihalduri ülesannetest.^[58] Kohus võib vabastada ka pankrotitoimkonna liikme, kui see oma kohustusi ei täida.

Pankroti väljakuulutamise on kohtu ainupädevuses. Pärast pankroti väljakuulutamist teostab kohus pankrotimenetluse üle järelevalvet. Järelevalve teostamise käigus osaleb kohtunik ka võlausaldajate esimesel üldkoosolekul, kus kohtu ülesandeks on pankrotihalduri poolt võlausaldajatele määratud häälte kinnitamine. Kui tekib vaidlus häälte arvu määramise üle, määrab võlausaldajate häälte arvu kohtunik, tehes selle kohta määruse. Võlausaldajate üldkoosolekul vastuvõetud juriidilisest isikust võlgniku lõpetamise otsuse kinnitamine on samuti kohtu pädevuses. Kohus otsustab ka jaotusettepaneku ja pankrotimenetluses tehtud

kompromissi kinnitamise ning pankrotimenetluse lõpetamise. Kohtu pädevuses on ka füüsilisest isikust võlgniku võlgadest vabastamise üle otsustamine.

Lisaks nimetatule on kohtu pädevuses võlgniku vande võtmine, samuti võlgniku suhtes elukohast lahkumise keelu, sundtoomise või aresti kohaldamise otsustamine. Kohus otsustab ka ärikeelu kohaldamise juriidilisest isikust võlgniku juhtorgani liikmele, likvideerijale või muule seaduses nimetatud isikule.^[59]

Kohtu ülesanne on määrata pankrotihalduri ja pankrotitoimkonna liikmete tasu.

Seaduses ettenähtud juhtudel võib kohtuniku asemel kohtu ülesandeid täita kohtunikuabi.^[60] Kohtunik otsustab pankrotiasjas enda ja kohtunikuabi tööjaotuse. Pankrotimenetluse algatamine, pankroti väljakuulutamine, samuti ärikeelu, sundtoomise, aresti ja elukohast lahkumise keelu kohaldamine ning pankrotimenetluse lõpetamine on kohtuniku ainupädevuses. Samuti on kohtuniku ainupädevuses pankrotimenetlusega seotud hagimenetluste läbiviimine.

Kohtunikuabi võib teha kohtumäärusi ja teostada kohtupoolset järelevalvet juriidilisest isikust võlgniku üle. Kohtunikuabi võib osaleda ka juriidilisest isikust võlgnike pankrotimenetluses toimuvatel võlausaldajate üldkoosolekutel. Füüsilisest isikust võlgniku pankrotimenetluses teostab järelevalvet kohtunik.

Kuigi seadus võimaldab pankrotimenetlustes kohtu ülesandeid kohtuniku asemel täita ka kohtunikuabil, tegutsevad kohtunikuabid pankrotimenetlustes ainult Harju Maakohtus. See toimub kohtu töökorralduse alusel ja on vajalik seetõttu, et Harju Maakohu menetluses on üle poole Eestis lahendatavatest pankrotiasjadest. Et Harju Maakohtus on pankrotiasjade lahendamisele spetsialiseerunud kuus kohtunikku, siis langeb kohtunikule pankrotimenetluse järelevalve teostamisel suur koormus. Näiteks on artikli autori järelevalvemenetluses *ca* 70 pankrotiasja, millele lisanduvad veel muud menetluses olevad tsiviilasjad. Seetõttu on kohtunikuabi kasutamine järelevalve teostamisel vajalik.

[1] Pankrotiseaduse § 9 lg 1.

[2] Pankrotiseaduse § 8 lg 2.

[3] Eesti Haigekassa seaduse § 5 lg 5.

[4] Tagatisfondi seaduse § 84 lg 3.

[5] Pankrotiseaduse § 8 lg 3.

[6] Pankrotiseaduse § 9 lg-d 2 ja 3.

[7] Krediitiasutuste seaduse § 123 lg 1 p 3.

[8] Tsiviilseadustiku üldosa seaduse §-d 36 ja 44.

[9] Äriseadustiku § 112¹ lg 1, § 180 lg 5¹, § 306 lg 3¹.

[10] Pankrotiseaduse § 13 lg 4.

[11] Karistusseadustiku § 385¹.

[12] Pankrotiseaduse § 10 lg 1 ja § 13 lg 1.

[13] Pankrotiseaduse § 13 lg 2.

[14] Pankrotiseaduse § 10 lg 2.

[15] Pankrotiseaduse § 10 lg 4.

[16] Pankrotiseaduse § 3 lg 2 ja tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 372.

[17] Pankrotiseaduse § 14 lg 1.

[18] Pankrotiseaduse § 15 lg 1.

[19] Pankrotiseaduse § 16 lg 1.

[20] Pankrotiseaduse § 11.

- [21] Pankrotiseaduse § 15 lg 2 p 5.
- [22] Pankrotiseaduse § 17 lg 1.
- [23] Pankrotiseaduse § 17 lg 3.
- [24] Pankrotiseaduse § 20.
- [25] Pankrotiseaduse § 21 lg 1.
- [26] Pankrotiseaduse § 18 lg 1.
- [27] Pankrotiseaduse § 19 lg 1.
- [28] Pankrotiseaduse § 56 lg 1 ja § 64.
- [29] Pankrotiseaduse § 21 lg-d 2–4.
- [30] Pankrotiseaduse § 23.
- [31] Justiitsministri 18.12.2003 määrus nr 71 „Pankrotihalduri ja ajutise pankrotihalduri tasude piirmäärad ja hüvitamisele kuuluvate kulutuste arvestamise kord“.
- [32] Pankrotiseaduse § 24.
- [33] Pankrotiseaduse § 3 lg 3.
- [34] Pankrotiseaduse § 26 lg 1.
- [35] Tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 39 p 4¹.
- [36] Artikli autor on justiitsministri moodustatud ekspertnõukogu maksejõuetuse ja tsiviiltätetalituse töögrupi juhataja asetäitja; töögrupp on välja töötanud pankrotiseaduse muutmise ettepanekud.
- [37] Pankrotiseaduse § 61.
- [38] <http://www.just.ee/pankrotihaldur/jsf/pankrotihaldur/list.action>
- [39] Pankrotiseaduse § 56 lg 1.
- [40] Pankrotiseaduse § 64.
- [41] Pankrotiseaduse § 54 lg 1.
- [42] Pankrotiseaduse § 55.
- [43] Pankrotiseaduse §-d 65 ja 66.
- [44] Justiitsministri 18.12.2003 määrus nr 70 „Pankrotihalduri ja ajutise pankrotihalduri tasude piirmäärad ja hüvitamisele kuuluvate kulutuste arvestamise kord“.
- [45] Pankrotiseaduse § 70.
- [46] Advokatuuriseaduse § 3.
- [47] Pankrotiseaduse § 71 lg 4.
- [48] Advokatuuriseaduse § 19 lg 2.
- [49] Pankrotiseaduse § 73.
- [50] Pankrotiseaduse § 74 lg 3.
- [51] Pankrotiseaduse § 62 lg 4, § 125.
- [52] Pankrotiseaduse § 80.
- [53] Pankrotiseaduse § 77.
- [54] Pankrotiseaduse § 78.
- [55] Pankrotiseaduse § 79 lg 2.
- [56] Pankrotiseaduse § 3 lg 3 ja § 84.
- [57] Pankrotiseaduse § 69.
- [58] Pankrotiseaduse § 68.
- [59] Pankrotiseaduse §-d 86, 88, 89 ja 91.
- [60] Pankrotiseaduse § 84¹.